

Warszawa, dnia 6 września 2004 r.

Zarząd Główny Związku
Ochotniczych Straży Pożarnych RP
w Warszawie

OPINIA PRAWNA

Przedmiot opinii: Skutki prawnopodatkowe przekazania środków pieniężnych przez Zarząd Główny Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP na rzecz jego oddziału.

Zdefiniowanie pojęcia czynności prawnej ustawodawca pozostawił nauce prawa. W doktrynie polskiej i obcej nie wypracowano przyjętej powszechnie definicji czynności prawnej; poglądy w tej sprawie różnią się. Na ogół panuje zgoda co do tego, że zasadniczą treścią czynności prawnej jest oświadczenie (lub oświadczenia) woli, którego według jednych autorów nie można utożsamiać z samą czynnością prawną, a według innych oba pojęcia pokrywają się. Zgoda panuje także co do tego, że mamy do czynienia ze zdarzeniem prawnym, które niektórzy nazywają stanem faktycznym. Oświadczenie woli, o którym mowa, charakteryzuje się tym, że musi mieć doniosłość prawną, przez co rozumie się, że prawo przedmiotowe wiąże z nim określone skutki prawne w sensie powstania, zmiany czy ustania stosunku prawnego. Jedni autorzy są zdania, że składający oświadczenie woli musi obejmować te skutki zamiarem i świadomością ich wywołania, inni natomiast uważają, że wystarczy, gdy oświadczenie woli zostało złożone w zamiarze osiągnięcia określonego skutku gospodarczego czy społecznego, z którym prawo cywilne wiąże skutki prawne.

Kwalifikacja określonego zachowania się jako oświadczenia woli (czynności prawnej) w podanym znaczeniu nasuwa niejednokrotnie wątpliwości; ich przykładem może być działanie banku polegające na stornowaniu omyłkowej pozycji na rachunku bankowym i zawiadomienie o tym posiadacza rachunku. W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że działanie takie jest czynnością prawną. Trafne jest także stanowisko, że samo tylko wykonanie zobowiązania jest czynnością prawną, jest to bowiem działanie podjęte w celu wywołania skutku prawnego w postaci całkowitego lub częściowego umorzenia zobowiązania (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 3 kwietnia 1992 r., I PZP 19/92, OSNCP 9/92, poz. 166, por. również wyrok z 5 czerwca 1997 r., II CKN 195/97, nie publ.). Czynność prawna wywołuje także nie objęte oświadczeniem

woli skutki prawne, które wynikają z ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów.

W judykaturze podkreśla się także, że funkcją oświadczenia woli, będącego koniecznym składnikiem każdej czynności prawnej, jest wywołanie skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego. O wykreowaniu tego stosunku, jego zmianie lub zniesieniu decyduje więc podmiot prawa dokonujący czynności prawnej (tak SN w uzasadnieniu wyroku z 19 października 1995 r., III CRN 40/95, OSNC 3/96, poz. 43). O tym, czy czynność prawna odniesie zamierzony skutek prawny zgodny z wolą tego, kto złożył oświadczenie, decyduje jednak tylko treść normy prawnej w zależności od tego, czy wiąże ona taki skutek z treścią tego oświadczenia. Jeżeli więc przepis prawny wiąże powstanie hipoteki nie tylko z oświadczeniami woli o jej ustanowieniu, ale także z wpisem do księgi wieczystej, a powstanie zastawu nie tylko z podobnymi oświadczeniami, ale także z wydaniem rzeczy zastawnikowi, to ani hipoteka, ani zastaw nie powstaną w wyniku samej czynności prawnej, jeżeli wpis nie nastąpi, a zastawca nie wyda rzeczy zastawnikowi.

Uchwały organów korporacyjnych osób prawnych, wywołujące skutki prawne w zakresie prawa cywilnego, są oświadczeniami woli i czynnościami prawnymi w rozumieniu tego prawa (tak Sąd Najwyższy o uchwałach organów spółdzielni w uzasadnieniu uchwały z 4 kwietnia 1990 r., III CZP 7/90, OSNCP 10-11/90, poz. 135).

Jednakże czynności faktyczne dokonywane w ramach Stowarzyszenia pomiędzy jego organami statutowymi, polegające np. na przekazywaniu sobie środków pieniężnych należących do tegoż stowarzyszenia nie są czynnościami cywilnoprawnymi wywierającymi skutek prawny poza stowarzyszeniem, ponieważ są czynnościami „samego ze sobą”. W takim wypadku, z punktu widzenia prawa publicznego, mają one charakter obojętny. Stąd też nie są kwalifikowane jako czynności podlegające opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych.

W myśl art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 86, poz. 959 z póź. zm.) obowiązek podatkowy powstaje z chwilą dokonania czynności cywilnoprawnej. Skoro do dokonania takiej czynności nie doszło nie można mówić o powstaniu obowiązku podatkowego.

Obowiązek podatkowy w podatku od czynności cywilnoprawnych ciąży na stronach czynności cywilnoprawnych (art. 4 pkt 1 ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych). W przypadku przekazania środków pieniężnych między jednostkami organizacyjnymi osoby prawnej nie ma stron takiej czynności w rozumieniu prawa cywilnego.

Krzysztof M. Miazga
adwokat